

6 клас

Дарсны темасы : Санавлукъну беклешдири

Дарсны мурады : 1. Санавлукъну беклешдиреген ишлени
оьтгерив.

2. Тилни оьсдюрювню уьстюнде ишлев.

3. Ана тилни суймеге, оьсдюрмеге чакъыров.

Къураллары : Таблица, грамматика иши булангъы карточкалар, темагъа
къыйышагъан суратлар, медиа доска.

Методика къайдалар : Соравлагъа жавап, лакъыр, карточкалагъа гёре ишлев,
яратывчулукъ ишлениоьтгерив.

Юрюлюшю :

Гиришив лакъыр

Аявлу яшлар, биз бюгюн сизин булан санавлукъланы битебиз. Сав дарсны
узагъында биз гечилген темаланы уьстюнде ишленсекбиз. Бизин бугюнго
дарсыбыз - оюн. Шо саялы алда белгиленген командалар оьзлени ерлерин
тапсын. Гъар бёлюкню командири оьзлер дарсгъа гъазир экенин айтсын. Сиз
гёрюп турагъан йимик, биз гъар гюнлюк яшавубузда санавлукълар булан
ёлугъуп турабыз. Орамдан юрюп барагъанда, уьйлени номерлерин гёребиз.
Охув ожакъгъа гиргенде, кабинетлени номерлерин гёребиз. Гъар гюнлюк
дарсыбызны да шо гюнню санавун язып башлайбыз. Ондан къайры да,
санавлукълар киноларда, китапларда, аталар сёзлеринде, айтивларда, биз
айтагъан сёзлени ичинде бар. Сиз шо соравгъа тюз жавап берген сонг оюнну
башлайбыз. " Кимни эсинде биз гечген Анвар Гъажиевни шиърусу? Ону атында

да, ичинде де санавлукълар толгъан". ("Алты юлдуз"). Шу шиъру булан башлама сюемен бугюнгю оюнну. Сиз буса магъа шиъруда нече санавлукъ барны айтажакъсыз.

Алты юлдуз.

Татарланы танг булан дос Токъайы,

Къзахланы къара хатлы Абайы.

Иристонну эрсек йырлы Костасы,

Орус ерни Пушкин – зор йыр устасы.

Украина – узун мыйыкъ Тараслы,

Къумукъланы Къзакъдыр йыр карасы.

Алты шаир, алты юлдуз янагъан,

Алты юрек, алты ерден къанагъан.

Алты эмен – иннырлардай салкъыны,

Алты къардаш гётерген бир къалкъыны.

Алты тавну айгъа ювукъ башлары,

Алты сабан – авур ёллар харшлары.

Алты китап – айтса битмес алты йыр,

Алтысы да – асрулагъа алтын сыр.

Алты атлы, этмей оьзлер хапар да,

Алтысы да мени булан сапарда.

Яшлар, сиз тюз жавап бердигиз. Бу оюнда сиз олай санавлукълар булан кѐп ёлугъажакъсыз, ондан къайры санавлукълар булан нечик ойнап болагъанны да гѐрежексиз.

1 – чи команда – «Гюч»

2 – чи команда – «Юлдуз»

Гъар команда да алты яш ойнай.

Биринчи конкурс.

Командаланы бири – бирине къутлав сѐзлери.

«Гюч» команда

Бир, эки, уьч,

Бизге берген уллу гюч.

Къанат къагъып учайыкъ,

Билимни булагъындан

Гюч алмагъа къарайыкъ.

«Юлдуз» команда

Юлдузланы сырларын,

Барын билип гелейик.

Бирисин юлкъуп алып,

Тѐшюбюзге илейик.

Экинчи конкурс.

Мен айтган санавлукъланы орус тилге гечюрююз.

А) 101, 2315, 9, 41, 100, 1000, 1988, 1, 401, 7, 180, 8.

Б) 3, 59, 5, 267, 4, 2013, 12, 843, 555, 473, 646, 2.

Учюнчю конкурс.

Гъали шо санавлукъланы мен сизге орусча айтажакъман, сиз буса оланы кьумукъча айтыгъыз.

Дертюнчю конкурс.

Сизге уйге шулай иш берилген эди. Гъар команда аталар сёзлерин ва айтывланы гёнгюнден уйренип геле. Бир минутну ичинде къайсы команда кёп аталар сёзлени ва айтывланы айта.

Масала : Къыркъ гиши де бир, къынгъыр гиши де бир.

Къыдырым саякъ – къыркъ аякъ.

Юзню ярты – юрту билгинче, бирни яхшы бил.

Бир сёйле, минг тынга.

Беш бармакъ да тенг туюл.

Дерт гёзлю, авур сёзлю адам.

Он керен оьлче, бир керен гес.

Тогъуз къат опуракъдан, токълу тери тон кьолай.

Юз сугъарма, гюз сугъар.

Алты хапса – эр, алтмыш хапса, ат таяр.

Бир йылгъа къоян тери де чыдай.

Етти юлдуз ерине етмей тангкъатмас.

Эки аяз баш бир таракъны уьстюнден ябушгъан.

Бешинчи конкурс.

Яшлар, орус тилде бирден бир минге ерли 37 сёз бар. Гъали сиз магъа бирденг минге етишгенче къумукъ тилде нече сёз барны айтажакъсыз. Сизге бир минут берилле.

(20 – бир, эки, уьч, дёрт, беш, алты, етти, сегиз, тогъуз, он, йигирма, отуз, къыркъ, элли, алтмыш, етмиш, сексен, токъсан, юз, минг).

Алтынчы конкурс.

Бу оюнда янгыз бёлюклени командирлери ортакъчылыкъэте. Мен соравлар айтаман, сиз буса тез жавап берме герексиз. Сизге бир минут берилле.

Биринчи командагъы берилген соравлар :

Сен неченчи класда охуйсан?

Сизин класда нече яш бар?

Шу дарс неченчи кабинетде болуп тура?

Экинчи къабатында къыргъа чыгъагъан нече эшик бар?

Сени нече ювугъунг бар?

999 – дан тайса тогъузну, нечекъала?

Онну артдырса онгъа, нече бола?

Бугюн мактапгъа нече китап алып гелдинг?

15 – ни пайласа уьчге, нече бола?

Бугюн дарсгъа нечев геч болду?

Экинчи командагъа берилген сораулар :

Сизин класда нече яш охуй?

Сизин класда нече къыз бар?

Тарих дарс болагъан кабинет къайсы къабатда ерлешген?

Бугюн дарсгъа нече яш гелди?

Бизин юртну нече орамы бар?

Мактапгъа гирип гелеген ерде нече канзи бар?

Шу кабинетде нече лампочка бар?

222 – ден тайдырса бирни, нече къала?

Бешни артдырса алтыгъа, нече бола?

Еттинчи конкурс.

Мен сизге ёммакъланы санавлукълар бар ерлерин охуйман, сиз буса магъа ёммакъланы атын айтасыз.

1. «Бир аюв, бир тюлкю, бир къабан, бир тавшан, бир чагъан, бир бёрю, бир хораз болгъан».

(«Тюлкю – тюлкю тюгю алтын»).

2. «Ону къатыны оьлюп, уьч кьызъяшы кьалгъан болгъан»

(«Къарачач»).

3. «Уьйден чыгъып, уьчюнчю гюн тюш вакътиде уьч де агъа – ини ёл уьч айрылагъан ерге етишелер».

(«Денгиз ат»).

4. «Биз беш кьардаш барбыз, намазланы пайлап алгъанбыз, магъа эртен намаз тийген».

(«Молла Насрутдинни ёммакълары»).

5. «Семиз – семиз малы да, солакъ балы да, абзар толуп уьй жаны, бир бабиш де болгъан» («Авузгъа бош акъ бабиш»).

6. «Эки арба салам берип, сатып бир маймун алдым, маймунума ойлашып, Гитлер де пат да салдым».

(«Тогъуз башлы аждагъаны оьлтюрген нарт Эсенболат»).

7. «Булар тутгъан бир эчки, бир кьой да, бир де кьоян».

(«Арслан, бёре ва тюкю»).

8. «О гиши элли тюз арбаны кьолу булан тартып, биревюсю булан гён ийлей туруп бара болгъан».

(«Ким гючлю»).

9. «Бир бёрю де, тюкю де, уьч къалач да этип, сапаргъа чыгъып юрюйлер».

(«Бёрюню де, тюкюню де инге салгъан порсукъ»).

10. «Уьч керен болжал салдым, чыгъып тайып гетсин деп. Ятып турду

къалкъымда гьар не этсе этсин деп». («Гёгюрчюнлени арзасы»).

Сегизинчи конкурс.

Мен сизге бережек япыракъларда ромашка гюлню ичинде санавлукълар бар. Сиз шо санавлукъланы бёлюклерине гёре язма герексиз. Ортасында сагьат бар, ону заманын да айтыгъыз.

1. Ярты, экиден бир, бешев, бирер, сексен, миллион, онав.
2. Токъсан, алтышар, отузар, еттев, уьчню бири, ярым, эки минг.

Тогъузунчу конкурс.

Берилген япыракъларда ребуслар бар. Сиз гьали бир минутну ичинде чечип болма герексиз.

1 ев, б 2, г 3, 5 ик, б н, къ 10 къ, с 100 г, 7 т м (т тая), 8 г м (г тая), 50 л ч (л тая), о 30 лукъ (о тая), а 40 къап (къ тая).

Онунчу конкурс.

Чечеген ёммакълагъа жавап къайтарма къаст этигиз.

1. Бир тёбеде 100 тешик? (сюзгюч).
2. Эки къолда 10 бармакъ, 10 къолда нече бармакъ?
(5 – онг къолда).
3. Бир къолда 5 бармакъ, эки къолда 10, 10 къолда нече бармакъ? (50)
4. Бири сёйлей, экиси къарай, экиси тынглай – булар недир? (авуз, гёз, къулакъ).
5. Айландырып салса, къайсы санав кёп бола? (6)

6. Етти агъа – ини, оланы бирер къызардашы болгъан.

Оланы агълюсюнде нече яш болгъан? (8)

7. Гъали мен сизге шиъру охуйман, тергевлю тынглагъыз ва тез жавап берме къарагъыз.

Нечеси артыкъ къала?

Уъч къурдаш тангдан туруп,

Балыкъ тутма гетелер.

Тутгъан балыкъларын тенг

Пайлама ант этелер.

Осман 15 – ни тута,

Басирники 9 бар.

Беш чабакъ тюгюл эсе,

Тутма болмагъан Умар.

Гъали санап къарайыкъ,

Бары да нече бола?

Уъчевге тенг пайласа,

Нечеси артыкъ къала?

(15+9+5=29:3=9 (2 къала).

Он биринчи конкурс.

Яшлар, гъали биз санавланы акъчагъа айландырабыб. Сиз, озокъда, билмейсиз, гъар кепекни алда башгъа атлары бар эди. Мен шоланы шу япыракълагъа язгъанман.

1 кепек – нохурат, 5 кепек – шайы, 20 кепек – аппасы, 10 кепек – эки шайы, 10 манат – бир тюмен, 100 тюмен – 1000 манат, тюменлик – 10 манат.

Узунлукъ ва авурлукъ оьлчевлерибиз де болгъан.

Пуд – 16 кило, сагъ – 2 кило ярым, сабу – 30-35 кило

Къарыш – 20 сантиметр, аршын – 72 сантиметр, аббат – бир метр.

Гёрдюгюз, яшлар, нечик атлары болгъан алдынгъы оьлчевлени.

Мен гъали гъар командагъа бирер сорав берме сюемен. Шу айтывланы маъналарын нечик англайсыз?

1. Бир шайыгъа да тиймейсен.
2. Гёзюнге аппасылар гёрсетермен.

Шуну булан бизин конкурсларыбыз битди. Жюри бугюн этилген ишни гъакъыкъатын чыгъара, сиз бса магъа тынглагъыз.

Сиз билемисиз?

1. Бир жымчыкъ язда миллионгъа ювукъ пайдасыз жибинлени ашай.
2. Ябалакъ язны узагъына мингден де артыкъ чычкъан ашай.
3. Къарлыгъач суткада 17 сагъат ишлей.
4. Жымчыкъ гюнде уясына, балаларына аш алып 400 керен учуп геле.

5. Индияда 50 миллионгъа ювукъ маймун бар.
6. Бир тавукъ йылда 190 йымырткъа къозлай.
7. Такъалыбакъа 100 йылгъа ювукъ яшай.
8. Страусну йымырткъасын биширмек учун 40 минут къайнатма герек.
9. Жирафны тилини узуну 50 сантиметрге етише.

О ону булан къулакъларыны ичин тазалап бола.

10. Сыйырны 4 ашкъазаны бар.

11. Янгы тувгъан пилни баласы 100 кило геле.

Жюриге сёз бериле. Утгъан командагъа савгъат берилле. Оюнда ортакъчылыкъ этгенлеге баракалла берилле.

Аявлу охувчулар! Анаа тилни сююгюз. Ана тилни суйсегиз, нюрлю болур юзюгюз.